

Синтаксис

Синтаксис — це розділ граматики української мови. У цьому розділі вивчаються речення та словосполучення. Також розглядаються типи та будова речень, значення та ролі різних частин мови у словосполученнях та реченнях.

Короткі відомості

Спочатку коротко розглянемо найпростіше з синтаксичних форм мови — **словосполучення**. Розрізняють такі словосполучення: лексичні та синтаксичні, іменникові, прикметникові, числівникові, займенникові, дієслівні, прислівникові, сурядні та підрядні, прості та складні.

Речення в свою чергу поділяються за метою висловлювань на **розповідні, спонукальні, питальні**; за структурою - на **складні (складносурядні, складнопідрядні, складні безсполучникові та складні з різними видами зв'язків) та прості (односкладні, двоскладні)**.

Тест для самоперевірки з теми «Синтаксис»

1. З'ясуйте, який член речення виділено комами: *Три дівчини, студентки-агрономи, йшли взимку по доріжці лісовій (М. Рильський).*

- А) відокремлена прикладка;
- Б) порівняльний зворот;
- В) відокремлена обставина;
- Г) відокремлений додаток;
- Д) звертання.

2. Знайдіть речення з дієприкметниковим зворотом:

- А) Там, на рівному березі невеликої повноводної річки Почайни, виднілося чимале селище (В. Малик).
- Б) В імлістій долині, осяяній срібним промінням місячним, стояли широкі лани золотого жита та пшениці (М. Коцюбинський).
- В) Непроглядний гай стоїть тихий та спокійний, темний та свіжий (Марко Вовчок).
- Г) Зашуміла вода на низині, шукаючи виходу (Панас Мирний).
- Д) Вогка земля мліла в гарячому золоті сонячного проміння, вільна від тіней і холодків (М. Коцюбинський).

3. Знайдіть односкладне безособове речення:

- А) А крізь виноградне листя веранди сонце сходить росяно, червоно (О. Гончар).
- Б) Це справді скидалося на удар (Ю. Мушкетик).
- В) Тепер на Десні тривожна тиша (О. Десняк).

- Г) Весною в селі встають рано (Григорій Тютюнник).
- Д) Від річки потягло ранковою вогкістю (І.Чендей).

4. Визначте, яке з наведених речень є односкладним:

- А) Ріка була схожа на бурхливу, бунтівничу душу гір (Є. Гуцало).
- Б) Книга — то джерело знань (І. Цюпа).
- В) Його полонили не так багатства наявних рослин, як життєва сила їх, розкішність весняна... (І. Ле).
- Г) Линь, моя пісне, мов чайка прудкая (Леся Українка).
- Д) І пустиню опанують веселії села (Т. Шевченко).

5. Знайдіть просте речення:

- А) Колоски, наче з чавуну вилиті, яскріли аж до самого обрію (А. Камінчук).
- Б) Хліб пахне солодко, як пахнуть меду соти (Л. Забашта).
- В) Де-не-де біля ярів синіє безводний полин або кущиться пахучий чебрець (М. Стельмах).
- Г) В пасіці пахло медом, пахло молодю травою та польовими квітами (І. Нечуй-Левицький).
- Д) Прозору тишу протинав стук дятла по дзвінкій корі, наче бив він у дерев'яний дзвоник (Ю. Яновський).

6. Знайдіть складне речення:

- А) Кожушок на ялинці геть свіжий і, ще недавно чорний од літнього тепла, тепер посвітлів (Є. Гуцало).
- Б) Тут кожен камінь пише заповіт і кожна гілка шле адреси літу (А. Малишко).
- В) Тригуб дивився вбік і, здавалося, нічого не чув, а може, не хотів чути (С. Журахович).
- Г) Мов пушене ядро з гармати. Земля круг Сонця творить цикл (П. Тичина).
- Д) Вишитий рушник створював настрій, формував естетичні смаки, був зразком людської працьовитості (В. Скуратівський).

7. Знайдіть складнопідрядне речення:

- А) Оріся росла собі, як та квітка на городі (П. Куліш).
- Б) Гілка сунулась по воді поволі, а далі ніби побігла на лотоки і шубовснула під колесо (І. Нечуй-Левицький).
- В) У неділю рано, як сонечко грало, виряджала мати дочку в чужу стороночку (Нар. творч.).
- Г) Вода сміється і невинно одбиває в собі блакитне небо з білими хмарками (М. Коцюбинський).
- Д) Ліс стоїть мовчки, та проте смереки шепочуть щось (М. Коцюбинський).

8. Знайдіть складносурядне речення:

- А) Я син свого часу і весь належу сучасникам своїм (О. Довженко).
- Б) Іноді глибоку тишу порушує стукіт дятла чи шерех збитої білкою кедрової шишки (О. Донченко).
- В) Вдалині хиталися дерева і синів задумано прибій (В. Сосюра).
- Г) Опаде на землю лист, застелить жовтими килимами вулиці, подвір'я і левади (І. Цюпа).
- Д) Я на гору круту крем'яную буду камінь важкий підіймать і, несучи вагу ту страшную, буду пісню веселу співать (Леся Українка).

9. Знайдіть складнопідрядне речення з підрядним означальним:

- А) А тепер у серці щось тремтить і грає, як тремтить у серці гілка золота (М. Рильський).
- Б) Там, де рідні кожна стежка і стеблина, бродять мої думи і пісні мої (В. Сосюра).
- В) Вона все співала та співала, доки не сховалась на леваді в вербах (І. Нечуй-Левицький).
- Г) Як я люблю оці години праці, коли усе навколо затиха під владою чаруючої ночі (Леся Українка).
- Д) Коли орел кидається до бою, він ховає своїх дітей (Ю. Яновський).

10. Знайдіть складне безсполучникове речення:

- А) Реве, стогне хуртовина, котить, верне полем (Т. Шевченко).
- Б) За хутором — глибокий яр, зарослий дубами, осичиною, бере- зами(І. Цюпа).
- В) На лісовій дорозі, порослій мохом, роса (А. Камінчук).
- Г) Багато є таємниць, і одна з найбільших з-поміж них — мова (І. Вихованець).
- Д) Потемніло, завітрило, закрутила курява (С. Васильченко).

Відповіді

1. А	2. Б	3. Д	4. Г	5. А
6. Б	7. В	8. В	9. Г	10. Д

